

ÎNCEPUTURILE PROCESULUI DE INSTITUȚIONALIZARE PATRIMONIALĂ: ARHIVELE

Aurica ICHIM

Unirea din 1859 a determinat un amplu proces de reorganizare, de centralizare a instituțiilor din cele două Principate. În toată această reșezare birocratică nu au intrat doar instituțiile politice și administrative. Consolidarea actului istoric din 24 ianuarie cerea un sistem unificat, structurat într-o ierarhie riguros trasată, firește, cu centrul la București. Printre acestea s-au aflat și unitățile a căror activitate se intersecta și cu strategiile și politicile patrimoniale. Un loc important îl ocupau și cele două arhive din principatele române, înființate cu mai bine de două decenii în urmă. Scriptic ele se bucurau de recunoaștere, aveau o tradiție și o legitimitate. Însemnările personale, notele de călătorie vorbesc însă de o cu totul altă realitate. Lor le datorăm în bună măsură informațiile pe care astăzi le putem pune la lucru. O sinteză despre istoria Arhivelor românești nu a apărut încă, la fel cum nici un instrument de lucru nu este la îndemâna celor interesați. Pagini biografice succinte, evocări construite sub semnul emoției, în ton elogiativ, nu pot reconstitui credibil sensul și menirea Arhivelor. Reîntoarcerea la document este vitală. Acolo aflăm despre lucrările pentru trecerea Arhivelor sub jurisdicția Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice¹. Proiectul de (re)organizare a Arhivelor Statului din Moldova prevedea o organigramă cu un director general, un secretar general, un ajutor conservator și un „translator slavon”². În ordine ierarhică, sub aceștia funcționau două secții. În *Despărțirea istorică și a Bunurilor Publice* lucrau „Capul despărțirii, ajutor de clasa I, 2 ajutoți de clasa II”, aceeași schemă întâlnind-o și la *Despărțirea de Stat*. Lor li se mai adăugau opt copişti, trei oameni de serviciu și doi dorobanți. Estimarea cheltuielilor ținea cont de chiria plătită pentru închirierea unui imobil adecvat, a costurilor cerute de funcționarea cancelariei, dar și pentru derularea activității științifice. Era alocat un buget de 10.000 de lei pentru cumpărarea de „cărți, reviste și jurnale speciale, colecții paleografice, cumpărare de documente, copii manuscrise și altele din străinătate toate relative la istoria națională; legare de condici, liase și reparare de documente vechi”³.

Străinii interesați fie de istoria provinciilor, fie obligați să consulte acte administrative mai vechi sau mai recente găseau „arhivele și izvoarele inaccesibile și localnicii, de regulă, le distrug de fiecare dată când sunt în conflict cu guvernul sau când se supun acestuia”⁴.

---

¹ Vezi dosarul afacerii DJANI, dosar 130/1862, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

² *Ibidem*, f. 1.

³ *Ibidem*.

⁴ Wolfgang Derblich, *Țara și oamenii Moldovei și Valahiei*, în *Călători străini*, serie nouă, volumul VII (1857-1861), coordonatorul volumului Daniela Bușă, autori Daniela Bușă, Venera Achim, Adrian-Silvan Ionescu, Bogdan Popa, Nicoleta Roman, Raluca Tomi, București, Editura Academiei, 2012, p. 265.

Impresia generală era că termenii „*archive și izvoare statistice* sunt pentru această țară încă vorbe goale. Nu există nici o arhivă în Țara Românească și statistica este aici încă necunoscută”⁵. Lipseau documentele de întemeiere, unele fiind pierdute intenționat, așa cum era cazul călugărilor de la mănăstirile închinată⁶. Descoperirea multor documente falsificate constituia, în logica unora, un alt argument puternic în nerecunoașterea activității arhivistice.

Aceeași impresie deplorabilă despre arhivele Moldovei o demonstrează preoții, care „certifică orice vrei, vă întineresc cu zece ani, cu douăzeci de ani dacă aceasta vă poate face plăcere; dacă țineți, vă înmormântează pe hârtie tații și mamele; atestă că v-ați căsătorit cu prințesa Asturiilor, dacă această vă este dorința”⁷. Astfel de constatări vorbesc de suprapunerea nefirească a unor atribuții. Răstălmăcirea vieții cotidiene, plăsmuirea conștientă a realității, răspândită la nivelul întregii comunități, arată cât de slăbită și ineficientă era menirea arhivarilor. Iată doar una dintre provocările întâmpinate de curentul reformator sprijinit de Alexandru Ioan Cuza. Și nu a fost ușor.

Semnalările călătorilor străini nu priveau doar indiferența locuitorilor celor două Principate față de mărturiile trecutului. Practicile prezentate puneau în pericol buna administrare a statului. Falsificarea actelor credita genealogii iluzorii, argumenta pretenții nocive societății românești. Și nimeni nu putea combate această manie, transformată în flagel social. Acte pe care astăzi le-am putea denumi *organigrame instituționale* amintesc de un personal extrem de redus, maxim câteva persoane pentru fiecare principat, plătit pentru descoperirea, preluarea și conservarea hârtiilor de epocă. Iar o parte din cei responsabili aveau atribuții, obligații și în alte domenii. Cel mai elocvent exemplu, credem noi, este Gheorghe Asachi. Așadar, evoluția arhivelor în prima parte a secolului al XIX-lea a stat sub semnul provizoratului, a improvizațiilor asumate în fața numeroaselor și ineditelor provocări.

De aici și impresia cu nuanțe de certitudine că totul trebuia luat de la capăt. Vasile Boerescu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice din Țara Românească, îi invita pe Alexandru Odobescu, A.T. Laurian, Titu Maiorescu, I. Brătianu, P. Cernătescu, Florian Aaron și I.H. Rădulescu să se constituie într-o comisie, diferită de cea documentală „spre adunarea materialurilor și formarea unei istorii naționale”⁸. Omul politic gândise elaborarea unei sinteze doar pentru principatul de la sud de Carpați, sperând că omologii din „țara suroră” vor lua o decizie asemănătoare. O parte dintre aceștia fuseseră membri în *Comisia documentală*, înființată la începutul deceniului patru.

Dezorganizarea din sistemul arhivistic permitea învinuirea unora și altora pentru pierderea sau furtul vechilor acte. Mai des nominalizați erau rușii, austriecii și turcii. Cei mânâți de curiozitate să cerceteze fondurile mănăstirești, erau plăcut surprinși de ce mai puteau afla în ele. Théodore Margot aprecia că „mănăstirea de la Șerbănești este bogată în arhive istorice”⁹. Departe de marile rute comerciale, de freamătul lumii, aceste lăcașuri de

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 275.

⁷ Eugene Léger, *Trei luni de ședere în Moldova*, în *Călători străini*, serie nouă, vol. VII (1857-1861), p. 441.

⁸ *Alexandru Odobescu și corespondenții săi*, ediție de Filofteia Mihai și Rodica Bichis, București, Editura Minerva, 1984; scrisoarea lui Vasile Boerescu către Alexandru Odobescu din 22 februarie 1860, p. 1196.

⁹ Théodore Margot, *O călătorie în cele șaptesprezece districte ale României. Noțiuni despre România și Oltenia*, în *Călători străini*, serie nouă, vol. VII (1857-1861), p. 337.

cult au fost ferite de imixtiunile societății, s-au acoperit intenționat cu un văl de dezinteres, menit a le proteja de orice iscodire.

Primii ani ai domniei lui Alexandru Ioan Cuza coincideau cu împlinirea a aproape trei decenii de când fuseseră înființate Arhivele: cea din București la 1 mai 1831, cea din Iași la 1 ianuarie 1832¹⁰. Dar lucrurile nu evoluaseră prea mult. Noul context politic făcea din București centrul marilor decizii. În anii care au urmat alegerii lui Cuza și până la conturarea unui profil comun al arhivelor, cele din capitală erau conduse de Petrache Teulescu, 1859-1862¹¹, și Grigore Bengescu, 1862-1864¹². După unirea deplină și definitivă a Moldovei și a Munteniei, printre multe probleme care se cereau a fi rezolvate a fost și aceea a organizării Arhivelor Statului ca o instituție unică, sub o singură administrație.

Dacă în această perioadă nu a fost promulgată o lege în accepțiunea clasică a conceptului, alte acte de natură juridică, ca de exemplu *Regulamentul pentru administrația Arhivelor Statului*, sancționat prin decretul nr. 949 din 1862¹³, jurnalul Consiliului de Miniștri din 4 aprilie 1862, ordonanțele domnești dintre anii 1862-1864, cât și legea din 4 martie 1865¹⁴ au stat la baza organizării acestei instituții. E lesne de sesizat că cele dintâi măsuri consistente au fost puse în practică abia după trei ani de la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza. Ca și în cazul muzeelor și școlilor, și statutul special al arhivelor a avut nevoie de un dram în plus de analiză, de timp suficient în depistarea măsurilor benefice.

Punctul de plecare a fost *Memoriu pentru reorganizarea Arhivelor Statului*, elaborat de generalul Nicolae Mavros. Cea din Țara Românească se afla sub autoritatea Ministerului din Lăuntru, cea din Moldova fiind subordonată Ministerului Justiției. În urma reorganizării era instituită o singură administrație, intitulată „Arhivele Statului”, cu o Direcție generală la București și o sucursală la Iași. Sub autoritatea directorului arhivelor erau incluse o serie de comisii și activități legate de descoperirea, conservarea și transcrierea vechilor documente. Astfel, *Comisia Documentală*, înființată în 1841 și aflată sub patronajul bisericii și episcopiei publice, trecea sub coordonarea arhivarilor.

În urma dispozițiilor date de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii în 6 iunie 1862¹⁵ și a decretului domnesc din 8 iunie același an¹⁶, Grigore Bengescu trebuia să elaboreze *Regulamentul de funcționare al Arhivelor Statului*. Sistematizarea și elaborarea materialului a durat aproximativ patru luni. Explicația ne este oferită de generalul Nicolae Mavros, care arăta că transferul fondurilor arhivistice din Iași la București nu s-a putut face deoarece

¹⁰ Sanda Rodica Bădărău, *Iordache Rasti*, în *Figuri de arhiviști*, redactor Mihail Fănescu, București, Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1971, p. 8.

¹¹ Dumitru Angheli, *Petrache Teulescu*, în *Figuri de arhiviști*, p. 85-92.

¹² Valeria Șindelar, *Grigore Bengescu II*, în *Figuri de arhiviști*, p. 101-111.

¹³ I. Brezoianu, *Reformele românilor sau colecțiune de toate legile și regulamentele introduse în administrația României de la 1859 ianuarie, până la 1864 octombrie*, București, Librăria Socec & Companie, Tipografia Stefan Rasidescu, 1864, p. 383.

¹⁴ Această lege prevedea la art. 1: „Toate documentele și arhivele privitoare la proprietățile mănăstirilor zise Brâncovenești se vor primi la Ministerul Finanțelor, de la D. Grigore Brâncoveanu, și se vor depune la Arhivele Statului”, în „Monitorul. Jurnal Oficial al Principatelor Unite Române”, 11/23 mai 1865, col. I, p. 175.

¹⁵ Valeria Șindelar, *op. cit.*, p. 103.

¹⁶ DJANI, dosar 130/1862, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, f. 6v.

„rămăsese încă în Iași *Directoratele* ministerelor care aveau neîncetat trebuință de arhivă”¹⁷. În plus, organizarea scriptică a instituției nu concorda cu menținerea vechilor departamente, nici acestea identice la Iași și la București. Nicolae Mavros era pesimist față de capacitățile autorității centrale în a muta din capitala Moldovei 230.082 dosare, alături de 370 de acte istorice¹⁸. Prea multe inconveniente păreau a se pune în calea reformării arhivelor. Semnatarul memoriului mai arăta că cea mai mare parte din Arhiva din Iași era alcătuită din actele districtelor, ce trebuiau să se afle la dispoziția prefecturilor și tribunalelor. Aducerea lor la București ar fi însemnat dacă nu blocarea, cel puțin întârzierea soluționării diferendelor în cauză. Nu existau nici resursele financiare necesare transportului actelor, precum și spațiile de depozitare. Prin urmare, Nicolae Mavros reiterează propunerea unirii Arhivelor „treptat și fără greutate”¹⁹. Era de preferat ca bugetul noii instituții să nu fi fost mai mare decât suma fondurilor avute la dispoziție până atunci de către Arhivele din cele două capitale, precum și cel al Comisiei Documentale. Acceptându-se că nu totul putea și trebuia transferat, se insista pentru transportarea în cel mai scurt timp a actelor istorice, colecția sigiliilor și actelor vechi – dinaintea Regulamentelor organice – cele din seriile administrativă și judecătorească.

Conform memoriului, activitatea arhivelor trebuia structurată în cinci mari direcții:

a. „*Conservarea*, adică condiționarea materială a actelor, împachetarea dosarelor și a actelor originale, repararea și restaurarea vechilor hrisoave stricate prin usul său prin reaua lor păstrare anterioară etc.

b. *Clasificarea*, adică așezarea după un ordin metodic prin inventarii sistematice a tuturor actelor depuse în arhive, spre a putea fi găsite și întrebuințate cu înlesnire; lucrarea cea mai importantă, căci arhivele cuprind acum peste 500.000 de dosare și aproape 20.000 de documente vechi; fond care se va înnoi curând prin depunerea a acelora care se află astăzi rămase la ministere, încetând depunerea lor la unele de pe la anul 1840-1844, la acte și mai de demult.

c. *Expedițiuni și comunicațiuni*, adică cercetările și cererile de copii din arhivă, care se face foarte des de guvern și uneori de particulari. Afară de acestea noi mai avem la arhivele noastre lucrările prescrise de legea din 1841 care intra în atribuțiunile Comisiei Documentale.

d. *Lucrările pentru lămurirea, clasificarea și transcrierea actelor* pe care se rezema proprietățile mănăstirilor închinat și neînchinat.

e. *Lucrările istorice*, după cum sunt hotărâte de acea legiuire, adică adunarea de materiale pentru istoria națională”²⁰.

Prin atribuirea acestor sarcini, Arhivele Statului deveneau o instituție eminentă administrativă, inclusă în sistemul deciziilor asumate de autorități. Până atunci, celor două instituții de profil din principatele române li se acordase precumpănitor rolul de depozitar al actelor vechi. Nicolae Mavros gândea păstrarea amprenteii istorice prin înființarea unei

---

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, f. 7.

²⁰ *Ibidem*, f. 9.

biblioteci, care până atunci nu se afla „în bugetul nici unuia din serviciile concentrate în arhive”²¹.

Proiectul de regulament pentru organizarea Arhivelor Statului era înaintat autorităților la 27 septembrie, același an. Regulamentul a fost aprobat, rămânând în vigoare până la 1 octombrie 1864, când sub conducerea lui Cezar Bolliac era prezentată o formă îmbunătățită. Pe parcursul a doar trei ani, Arhivelor li s-a recunoscut statutul legal, li s-au conferit atribuțiile cuvenite, fapt nemaîntâlnit pe parcursul celor treizeci de ani de când funcționau.

Toate aceste acte juridice marchează un anumit moment din istoria arhivelor, cerut de condițiile politice, sociale și culturale ale societății noastre. Ele au stabilit principiile de bază pentru organizarea Arhivelor Statului, prin care s-a urmărit adunarea și protecția arhivelor ca instrumente juridice, dar s-a avut în vedere și caracterul lor de izvoare istorice, pornindu-se de la *Regulamentului Organic al Moldovei* – Secția VII – *Divanul Domnesc*, art. 366. În textul *Regulamentului Organic* era prevăzută „Masa arhivelor, unde se vor ține toate actele publice, precum anaforele, hrisoave, hațișerifuri atingătoare de dreptățile și pronomiile Moldovii. Arhivarul, în a cărui privighere se încredințează toate actele acestea, se va îngriji a le aduna din ori și ce parte se vor afla și a le ține în bună păstrare. Tot la această masă vor fi păstrate toate planurile ridicate de comisiile hotărâtoare și copiile mărturiilor hotarnice date fieștecăruia proprietari, precum să orânduiești la secția obșteștii hotărâtoare. Iar spre sigură păstrare a acestii arhive și îndămânare aflării acturilor, va fi în curtea domnească o înadins cuviincioasă zidire întru îngrijitoare pază a osăbitului arhivist a statului”.

Acest caracter a determinat desigur și dependența Arhivelor, ca instituție, de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, având în vedere că acest serviciu se va găsi mai bine așezat sub jurisdicția acestui minister. Se poate vorbi de o influență franceză în această privință, a cărei ascendență în arhivistică era recunoscută, principiile ei fiind adoptate în multe țări europene.

Cei care au formulat *Regulamentul pentru administrarea arhivelor Statului*²² au avut în vedere experiența acumulată în cele trei decenii de arhivistică românească. De asemenea, s-a ținut seama de momentul politic în care se afla țara, reorganizarea instituțiilor potrivit principiului centralizării. Reformarea arhivelor a avut și alte considerente. Ea trebuia pregătită în vederea marilor reforme care urmau a fi îndeplinite, în special secularizarea averilor mănăstirești. Un imens fond documentar, un patrimoniu material imposibil și de bănuț aștepta să fie transferat. Se schimbau regimuri juridice, dar și proprietarii. Așteptările nu erau dintre cele mai optimiste. Erau cunoscute în bună măsură politicile de administrare agreeate de călugări, diferite de cele din societatea românească. Transferul se anunța extrem de anevoios, iar Arhivele trebuiau să aducă un plus de rigoare și sistematizare în preluarea patrimoniului mănăstirilor.

Însă preluarea activității *Comisiei documentale* nu a decurs fără probleme. Prin Jurnalul Consiliului de Miniștri din 4 aprilie 1862, erau anunțate măsurile ce urmează a fi luate, precizându-se fără echivoc asupra adunării la Direcția Generală a Arhivelor Statului a

---

²¹ *Ibidem*, f. 17.

²² I. Brezoianu, *op. cit.*, p. 383-386.

tuturor actelor mănăstirilor, pentru siguranța și mai buna lor conservare. Așa apărea Decretul cu nr. 949 din 1862, a *Regulamentului pentru administrația Arhivelor Statului*. Acest *Regulament*, la Capitolul I – organizarea serviciului – preciza că „în Arhivele Statului se depun toate actele de interes public”, că acest serviciu public se constituia din două despărțiri, una Istorică și a Așezămintelor Publice și a doua cea de Stat sau Administrativă, Judecătorească și Legislativă. La art. 3 se preciza componența personalului Direcției Generale a Arhivelor. În capitolul doi – atribuții – erau enunțate îndatoririle directorului general, ale despărțirii Istorică și a Așezămintelor Publice, ale despărțirii de Stat – Administrativă, Judecătorească și Legislativă. În capitolul următor găsim inserate dispozițiile generale și tranzitorii, care făceau referire la funcționarea Arhivelor Statului din Iași.

După secularizarea averilor mănăstirești, ordonanța din august 1864 concentrează la Arhivele Statului atribuțiile și documentele *Comisiei pentru reglementarea situației averilor și documentelor mănăstirilor pământene zise închinat*. Timp de aproape două decenii, Comisia documentală a funcționat în paralel cu Arhivele, reușind să culegă și să sistematizeze un fond impresionant de documente. Gestionarea tuturor actelor provenite de la mănăstirile închinat a reprezentat una din marile provocări care au încercat instituția Arhivelor. Și nu doar. Cezar Bolliac, directorul arhivelor între 1864-1866, lansa la 26 august 1864, prin intermediul „Monitorului Oficial”, un apel către toți deținătorii de acte vechi să le doneze arhivelor sau să permită copiarea lor²³.

Procesul de centralizare apărut după momentul 1859 a confruntat arhivele cu o altă mare problemă – procedurile primirii dosarelor din partea ministerelor și a altor entități statale. Deși erau cunoscute regulile care trebuiau aplicate în vederea depunerii dosarelor, unele instituții, precum Ministerul Justiției, nu se asiguraseră că angajații lor își făcuseră treaba corespunzător. În fața refuzului conducerii arhivelor de a primi actele în cauză, reacțiile au fost extrem de dure, cerându-se chiar intervenția lui Cuza²⁴.

Construirea unui sediu propriu, precum și a unui spațiu adecvat expunerii unor obiecte de interes din propriul patrimoniu au reprezentat alte două mari provocări. Înființarea unui muzeu la Arhivele Statului București a stat în atenția tuturor directorilor acestei instituții. În 1862, Grigore Bengescu II reia ideea construirii unui local special pentru Arhivele Statului și alcătuiește un program foarte detaliat, începând cu inscripția noii construcții: *Alexandru Ioan I. Arhivele României și Institutul de Paleografie – Anul 1862*. În această clădire urma să fie și un Muzeu paleografic, o bibliotecă cu salon de citire, precum și o școală pentru predarea cursurilor de arhivistică. Rostul Institutului de paleografie era de a preda celor interesați arhivistica, diplomația, paleografia, dialectele vechi românești, limbile slavone vechi și moderne, latina, ungara, elena, turca, precum și istoria românilor. Institutul era gândit după modelul celebrei „École des Chartes” din Paris²⁵. Proiectul urma să transforme arhivele, dintr-un simplu depozitar de acte vechi, într-o veritabilă instituție didactică, ale cărei competențe trebuiau să metamorfozeze lecturile istoriei, să prilejuiască reînțoarcerile doritorilor într-o istorie mai bine cunoscută, implicit, pe alocuri, mai atractivă.

²³ Ileana Leonte, *Cezar Bolliac, în Figuri de arhiviști*, p. 118.

²⁴ Valeria Șindelaru, *op. cit.*, p. 105.

²⁵ Constantin Moisil, *Din istoria Școlii de arhivistică*, în „Hrisovul”, I, 1941, p. 14-15.

Privitor la stabiliment au existat mai multe propuneri. Era ales proiectul arhitectului Benisch²⁶. Din lipsa resurselor materiale, proiectul nu a mai avansat²⁷. Soluția de compromis, la îndemâna autorităților, a tins către găsirea unui local a cărui structură arhitectonică putea asigura deservirea activităților arhivistice.

Cezar Bolliac, în calitate de director general al Arhivelor Statului, propunea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, la 18 august 1864, ca sediu pentru Arhivele Statului, mănăstirea secularizată Mihai Vodă. Credea că acolo se puteau păstra în siguranță arhivele țării și, dacă spațiul va fi îndestulător, „se va putea chibzui la așezarea acolo și a altor colecțiuni esențiale istorice”. Mai cu seamă dacă, după legea votată de fosta Cameră, capul lui Mihai Viteazul era depus acolo, biserica putea găzdui o colecție de obiecte istorice naționale prețioase, de exemplu pentru un *Muzeu al Domnilor României*, în timp ce încăperile din jur ar fi adăpostit Arhivele²⁸. Ideea era atrăgătoare, dar nu a putut fi îndeplinită atunci. Abia în anul 1925, în incinta mănăstirii Mihai-Vodă erau așezate și Arhivele Statului. Mănăstirea nu putea fi locația ideală pentru adăpostirea Arhivelor. Dar fusese inclusă printre imobilele care puteau servi mai bine necesităților administrative. Acolo a funcționat pentru o perioadă și spitalul militar²⁹.

Alături de Arhivele Statului și primarii aveau atribuții în păstrarea documentelor. Prin *Legea comunală*, sancționată prin decretul nr. 394 din 1864, primarii comunelor trebuiau să fie atenți la „păstrarea arhivelor, titlurilor, documentelor comunei și registrelor stărei civile și privighează ca aceste acte să nu se piardă sau să se înstrăineze din depozit”³⁰.

Procesul de reorganizare al arhivelor în vremea lui Alexandru Ioan Cuza a adus un plus de stabilitate și competențe pentru o instituție a cărei menire principală era conservarea vechilor documente. La trei ani după abdicarea domnului, în 1869, intra în vigoare *Regulamentul pentru organizarea serviciului arhivelor*, publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 59 din 7/19 martie. Era finalul unui efort instituțional susținut, la succesul căruia a contribuit și suflul nou resimțit în societatea românească după dubla alegere din 1859.

---

²⁶ Valeria Șindelaru, *op. cit.*, p. 101-108.

²⁷ *Ibidem*, p. 108-109.

²⁸ Ileana Leonte, *op. cit.*, p. 127.

²⁹ C.D. Severeanu, *Din amintirile mele. 1853-1929*, ediție îngrijită, introducere, note explicative, indici și ilustrații alese de Constantin Rezachievi, București, Editura Fundației Culturale Gheorghe Marin Speteanu, 2008, p. 116.

³⁰ I. Brezoianu, *op. cit.*, p. 187.